

Ekonomika sociálního státu

Kód v Informačním systému MU: VPL404

Učitelé: Prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc.

a Mgr. Martin Žižlavský, Ph.D.

Zakončení: zkouška

Počet kreditů: 12

Studijní zátěž: přednášky a semináře 1 kr.; český text 198 s. (obsahuje modely s matematickým a geometrickým aparátem) 2 kr.; anglický text 247 s. (obsahuje modely s matematickým a geometrickým aparátem) 3 kr.; dva zápočtové testy 2 kr.; seminární práce na kvantitativní analýzu sociálních ukazatelů 2 kr.; závěrečná zkouška (písemná aplikace modelu/teorie na problém a následná ústní obhajoba) 2 kr.

Anotace

Kurs je určen studentům magisterského stupně, kteří zvládlí základy makroekonomie, sociální politiky (včetně sociálního zabezpečení), případně teorii pracovního trhu. Sleduje především tyto cíle:

1. objasnit vztah mezi ekonomickými a sociálními cíli a dalšími důležitými aspekty fungování sociálního státu;
2. naučit studenty aplikaci konceptů ekonomické teorie v oblasti sociální politiky tam, kde je to potřebné;
3. vysvětlit principy a možnosti financování různých oblastí sociálního státu, jejich výhody a nevýhody;
4. diskutovat komplexně soubor efektů sociálního státu (makroekonomické, mikroekonomické, redistributivní a interní efekty) stejně jako faktory, jež tyto efekty podmiňují;
5. upozornit na současné problémy v ekonomice sociálního státu v různých zemích a na způsoby jak jsou řešeny.

Zápočet a zkouška

Podmínkou zápisu na zkuškový termín je získání zápočtu. Student získá zápočet, jestliže obdrží za každý zápočtový test nejméně 8 bodů z celkových 12. Zápočtový test je písemný a obsahuje čtyři otevřené otázky na látku témat přednesených učiteli před datem konání zápočtového testu. O počtu získaných bodů a o zápočtu je student vyrozuměn prostřednictvím *Poznámkového bloku* v Informačním systému Masarykovy univerzity (ISMU). Zkuškové termíny budou zveřejněny v ISMU, odkaz *Osobní administrativa*, následně odkaz *Student*. Studenti se přihlašují na zkoušku prostřednictvím ISMU. Zkouška je ústní. Student si náhodně zvolí otázku. Následně si asi v deseti minutách písemně připraví svou odpověď a na výzvu učitele ústně odpovídá.

Rozpis témat

Poznámka: Pořadí kalendářních dat přednášek se nemusí shodovat s pořadím témat níže v textu.

Co je ekonomika sociálního státu

Představení a popis ekonomiky sociálního státu. Tržní selhání a selhání státu.

Literatura: STIGLITZ, Joseph E. Ekonomie veřejného sektoru. Vyd. 1. Praha: Grada, 1997, kapitola 1. Veřejný sektor ve smíšené ekonomice, s. 23–45.

Intervence státu do zvýšení tržní efektivity

Tržní selhání, příčina tržní neefektivity a důvod pro státní intervenci do tržního systému. Vzájemná substituce tržní efektivity příjmovou rovností.

Literatura: STIGLITZ, Joseph E. Ekonomie veřejného sektoru. Vyd. 1. Praha: Grada, 1997, kapitola 3.

Ekonomické zdůvodnění existence vlády, s. 91–116.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. Ekonomie. 18. vyd. Praha: Svoboda, 2007, oddíl B Nástroje boje s chudobou, s. 393 až 395; nebo 13. vydání, první v českém jazyce, 1992, nebo druhé v čj, 1995, oddíl Náklady rovnosti, s. 809 až 812.

Teorie veřejné volby, utváření poptávky po veřejných statcích

Ekonomické a sociální funkce sociálního státu. Vztah mezi hospodářskou a sociální politikou. Důvody veřejné volby. Mechanismus alokace zdrojů veřejnou volbou. Politický ekonomický cyklus. Vliv zájmových skupin. Teorie středního voliče. Volební paradox a problémy agregace individuálních rozhodnutí.

Utváření poptávky po veřejných statcích. Lindahlův model.

Literatura:

Sirovátka, in: Sociální zabezpečení (vybrané texty) 1997

Samuelson a Nordhaus, strany 762–779

Stiglitz, strany 185–217

Funkce a cíle sociálního státu, sociální spravedlnost a role státu

Teorie sociální spravedlnosti: Libertariáni, liberální teorie a utilitarismus. Rawls – principy spravedlnosti. Analýza sociální spravedlnosti (práva, zásluhy, potřeby). Kolektivistické teorie. Intervence z důvodů sociální spravedlnosti. Vynucená redistribuce, dobrovolná redistribuce. Horizontální rovnost: minimální standard, rovný přístup, rovnost příležitosti.

Literatura

Barr 1993, strany 44–69

Financování sociálního státu

Veřejné rozpočty a státní rozpočet; Byrokracie a bujení státního rozpočtu; Přerozdělování; Daně, šedá ekonomika a Lafferova křivka; Nepřímé daně; Fikce „obědu zdarma“; Financování rozpočtového schodku; Rozpočtový schodek, vládní půjčky a státní dluh; Politický cyklus; Strukturální a cyklický schodek státního rozpočtu; Důchodotvorný účinek státních výdajů a efekt vytěšňování.

Literatura: Holman, kapitola 29 Veřejné rozpočty a daně, s. 616–636 (2002), 613–633 (2005);

Holman, kapitola 30 Rozpočtové schodky a státní dluh, s. 637–655 (2002), 634–653 (2005).

Zápočtový test I z témat přednesených učiteli před datem konání Zápočtového testu I.

Sociální pojištění

Srovnání principů privátního a sociálního pojištění. Argumenty pro státní intervenci (redukce externalit, kolektivní rizika aj.). Problémy: průměrná a individuální pravděpodobnost rizikové události, morální riziko. Penzijní systémy. Průběžně financovaný, základní charakteristika metody, PAYG a inflace, model redistribuce v systému (mladí/staří, vertikální, muži/ženy) demografické efekty. Fondové schéma: příspěvkové a dávkové definovaný

model, role fondů a vícepilřový systém. Soukromé připojištění.

Literatura:

Barr, Whynes 1993 : Barr 1993: 45-62
Averting the Old Age Crisis 1994: 1-23
Bovenberg a van den Linden: *Can We Afford to Grow Old?*
in OECD 1997 (Family, Market, Community)

Přijmové nerovnosti a chudoba, podpora nízkých příjmů

Měření distribuce příjmů a nerovností. Definice a měření chudoby (objektivní metody). Životní minimum a metody stanovení, funkce životního minima. Redistribuce, kritéria rozsahu a cílenosti. Způsoby alokace při redistribuci. Mezera chudoby, účinky redistribuce na nerovnosti. Mikroekonomické: distribuce příjmu, pobídky. Interní efektivita a její faktory. Kategorické versus příjmově testované dávky, účinky. Alternativní řešení. Negativní zdanění, sociální dividenda a její formy. Propojení daní a dávek: daňové kredity a dávkové kredity. Garance základního příjmu.

Literatura:

Samuelson, Nordhaus 1991: 640-656, 804-822
OECD 1996 *Economic Studies* (Haveman)
Večerník 1991 *doporučeno*
Barr, Whynes 1993: 65-129 *doporučeno*
Sirovátka in *Sociální zabezpečení* 1997

Veřejně poskytované statky

Zdravotní péče. Cíle jejich zabezpečování, efektivnost a rovnost. Efekty spojené s tržním poskytováním. Státní intervence (politika).

Literatura: Le Grand, Propper, Robinson: kap. 2, s. 36 až 64.

Ekonomické účinky sociálního státu a problém eliminace nežádoucích účinků

Makroekonomické: růst a WS, inflace a úspory, pracovní trh a nezaměstnanost (poptávka po práci, sociální dumping), lidský kapitál.

Literatura: Sirovátka in *Sociální zabezpečení* 1997
Atkinson, A. *The Economic Consequences of Rolling Back the Welfare State*, 1999. Oxford Univ.Press: 21-53.

Současné trendy v ekonomikách sociálního státu

Současné trendy v ekonomice sociálního státu v Evropě. Dynamika výdajů, srovnání režimů sociálního státu, příčiny růstu výdajů, strategie omezování výdajů. Typologie a příčiny neefektivnosti. Quasi-trhy, třetí sektor a přínos pro efektivnost.

Literatura:

EC 2015: Social protection systems in the EU: financing arrangements and the effectiveness and efficiency of resource allocation (10/03/2015)
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7743&visible=0>

EC 2015: *Review of recent social policy reforms*
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7856&type=2&furtherPubs=yes>

Sirovátka, T. 2006

Zápočtový test II z témat přednesených učiteli před datem konání Zápočtového testu II.

Studijní literatura

1. *Averting the Old Age Crisis*. The World Bank, 1994. (vybrané části)
2. ATKINSON, A. *The Economic Consequences of Rolling Back the Welfare State*, 1999. Oxford Univ.Press: 21-53.
3. BARR, N. *The Economics of The Welfare State*. Stanford Univ. Press, 1993. (vybrané části)
4. BARR N., WHYNES D: *Current Issues in Welfare Economics*. Macmillan, 1993. (vybrané části)
5. LE GRAND J., PROPPER C. a J. ROBINSON: *The Economics of Social Problems*. Macmillan 1992. (vybrané části)
6. HOLMAN, R. *Ekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2002, nebo 2005.
7. OECD Economic Studies 1996, No 26,1 : 8-41
Reducing Poverty while Increasing Employment : A Primer on Alternative Strategies, and a Blueprint.
8. Bovenberg a van den Linden: *Can We Afford to Grow Old ?in OECD 1997 (Family, Market, Community)*
9. *Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost*. (White Paper – Bílá kniha), Ústav mezinárodních vztahů Praha 1994: kap.3.- doporučeno.
10. SAMUELSON P.A., NORDHAUS W.D.: *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1991; reedice 1995 a 2007. (vybrané části)
11. SIROVÁTKA T. (ed): *Sociální zabezpečení*. Vybrané texty. Brno: Masarykova univerzita, 1997. (vybrané části) - doporučeno
12. Sirovátka, T. 2006. Sociální vyloučení a sociální politika, Brno: MU, s. 61-74.
13. Social protection systems in the EU: financing arrangements arrangements and the effectiveness and efficiency of resource allocation (10/03/2015)
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7743&visible=0>
14. *EC 2015: Review of recent social policy reforms*
15. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7856&type=2&furtherPubs=yes>
(doporučeno)
16. STIGLITZ J.E. *Ekonomika veřejného sektoru*. Praha: Grada, 1997.
17. VEČERNÍK J.: Úvod do studia chudoby v Československu. In: *Sociologický časopis* č. 5, 1991- doporučeno.